

Matongé

Dit is beslist het koudste weekend van december. De temperatuur aarzelt rond het vriespunt. De lucht hangt laag als een dreigende deken over de velden. Een kudde schapen graast inspiratieloos tussen de krakende graszoden. Knotwilgen drukken donker hun stempel op het winterlandschap.

In deze enscenering, rijd ik van Nieuwpoort naar Brussel. Om vijftien uur heb ik een afspraak aan de Naamse Poort. De smurrie van sneeuw en ijs vriest voortdurend aan de ramen van de auto. Gelukkig werd er gestrooid. Ik hoop dan ook geen vertraging op te lopen door files.

Om mij voor te bereiden op mijn deelname aan een panel met als thema 'Congo', volgde ik verschillende lezingen en nam ik heel wat literatuur door. Wat ik het interessantste vind is het verhaal van mensen. Omdat een trip naar Afrika er nu eenmaal niet inzit, bezoek ik vandaag de wijk Matongé in Brussel. Ik wil er graag enkele vrouwelijke ondernemers ontmoeten.

De Congolese voorzitter van een lokale vereniging in hartje Brussel, organiseerde deze afspraak. Tonton Gérard, de postbode in de Matongé-wijk, zal mij een rondleiding geven.

Om tien voor drie sta ik voor de deur van de Quick aan de Naamse Poort. De plaats van onze ontmoeting. Ik weet enkel dat tonton Gérard 'petit' en 'vieux' is en een 'casquette' draagt.

Nogal wat zwarte Brusselaars voldoen aan deze beschrijving. Een oudere man komt aarzelend mijn richting uit. Is hij het? Neen, op het laatste moment steekt hij de straat over. De tijd schuift voorbij en ik bedenk plots in paniek dat mijn afspraak misschien binnenin het restaurant doorgaat. Het is immers bitter koud hier buiten. Reikhalzend baan ik mijn weg tussen de tafeltjes. Vrouwen, kinderen, een verliefd koppeltje, doch geen man met een pet die tonton zou kunnen zijn.

Het is ondertussen twintig over drie. Speelt hier het Congolese uur? Ik stap terug naar buiten en bots bijna tegen een man op die onrustig de straat afspeurt.

'Monsieur Gérard?'

'Madame Vandroom?'

Deze tonton, wat oom betekent, is klein en struis gebouwd. Ik schat hem om en bij de zestig jaar. Hij draagt inderdaad een met bont gevoerde casquette. Zijn lach is aangenaam en hij heeft een pretlichtje in zijn ogen. Het onvervalste Frans-Congolese accent neem ik er met genoegen bij.

Gérard legt mij uit dat hij vier contacten voorbereid heeft. Maar eerst gaan we naar de overdekte markt, 'le marché couvert'. Ik moet dit absoluut gezien hebben. 'Parce que c'est typique!'

In de Galerie d'Ixelles komt Afrika tot leven. Ook al vriest het buiten.

De geur is het eerste wat mij opvalt. Een voor een westerling moeilijk te definiëren mengeling van kruiden, fruit en groenten, parfums en oliën. Couleur local restaurantjes en cafés. Overal staan, zitten en liggen mensen. Ik voel mij veilig geflankeerd door tonton. Hier loopt geen enkele blanke rond. Sommigen zwarten kijken me nieuwsgierig aan. Parelwitte tanden lachen me toe. De meeste Afrikanen echter vervolgen onverstoord hun conversaties, luid pratend en gesticulerend.

Dit is dé ontmoetingsplaats voor zwart Afrika. Je ziet hier opvallend meer mannen dan vrouwen. Vanuit hun plastic tuinstoelen filosoferen ze over het bestaan. De problemen worden rijkelijk overgoten met Jupiler. De dagelijkse sleur wordt gesmoord met een joint. Bloeddoorlopen ogen staren me afwezig aan. Afrikaanse beats die van overal tegelijk komen, accentueren intens dit exotische decor.

Hier zie je geen somber grijs en zwart. De kleuren zijn overweldigend. Alle tinten van de regenboog zijn vertegenwoordigd in de bonte stoffen met hun kronkelige patronen. Zonnig, wijds Congo gedwongen op de maat het kleine, koude Brussel. In de minuscule shops puilt de koopwaar over de stoep. Naast leder, stoffen en veel exotisch fruit, zie je namaak zilver en goud. Alles op, onder en door elkaar. De grabbelton van de Afrikaanse cultuur.

Over een afstand van dertig meter tel ik op zijn minst vier kapsalons. Afrikanen zijn een trots volk. Vooral de vrouwen verstaan de kunst om op te vallen door hun haartooi. Deze kleine winkeltjes zijn maximaal drie meter breed en slechts even zoveel meter diep. Niettegenstaande de grote

concurrentie, boeren ze allen goed. De enkele kappersstoel is overal bezet. Buiten wachten nieuwe klanten gekscherend hun beurt af. Hakuna matata. Zorgeloze drukte op zijn Afrikaans.

In de parallelstraat van de overdekte markt, wachten mij exact dezelfde taferelen. Ik raak de tel van de kapperszaakjes kwijt. De verleiding is groot om wat fijn houtsnijwerk te kopen. Maar de plicht roept en tonton wijst er mij op dat we moeten voortmaken.

Het is ondertussen beginnen sneeuwen. Dikke vlokken. Ze smelten op de slecht betegelde stoepen. Gérard zet er stevig de pas in. Ik kan hem nauwelijks volgen en spring van steen naar steen om geen natte voeten te krijgen. Mijn tonton woont al jaren in België. Niets in zijn houding doet vermoeden dat hij als jongeman op het middaguur loom door de Congolese steppe kuierde.

We stappen een kruidenierszaak binnen. Hier verkopen ze letterlijk alles. Ik zie kaas- en vleeswaren onder beduimelde stolpen, verlepte groenten waarvan ik de naam moet schuldig blijven, kratten met ondefinieerbare gedroogde vissen. Blikjes en dozen met een Afrikaans merk staan naast die van bij ons. Her en der hangt er aan de muren kledij, ondergoed en lange strengen kunsthaar. Verderop vind je bakken vol borstels, poetsgerief en alles wat in een huishouden dienst kan doen.

De bazin is jong en kattig. Gérard stelt ons aan elkaar voor. Hij noemt haar 'maman'. Ik kan me nauwelijks voorstellen dat zij een groot nageslacht heeft. Ze keuvelen wat in een lokaal koeterwaals. Ik stel haar een paar vragen in het Frans. De antwoorden komen moeizaam. Ze heeft er duidelijk weinig zin in.

Onze aanwezigheid trekt nu toch de aandacht. Deux cousins en le vieux papa komen uit de coulissen te voorschijn. Hun gezichten zijn grauw, hun schouders gebogen.

"La crise économique madame, c'est de la merde."

Ik begrijp dat veel Afrikanen uit de buurt hun rekeningen nog amper kunnen betalen. Ze kopen op krediet, zelfs hun dagelijkse portie groenten en vis.

Een man in een opmerkelijke beige overjas, stapt de winkel binnen. Blijkbaar is hij een gekende figuur. De jonge ondernemster vertoont een stralende glimlach. Er ontstaat een geanimeerd gesprek. Hier vallen zaakjes te doen.

De kerel laat een rij ivoren tanden zien én een gouden hoektand. Aan zijn vingers draagt hij minstens drie opvallende ringen. De familie heeft nu helemaal lak aan mijn aanwezigheid. Hun plotse kruiperige bedrijvigheid verrast me.

Tonton loodst me de winkel uit. Hij blijft stom voor mijn vragen en haalt zijn schouders op. Voor mij valt hier niet meer informatie te verzamelen.

Ons tweede contact is een parfumerie à l' Africaine. Ik leer dat 'fond de teint' voor zwarte vrouwen van een heel apart fabricaat is. Naar de normen van deze wijk is het een chique zaak. De gerante is jong en modieus gekleed. Bij elke vraag verwijst ze naar haar bazin, die er spijtig genoeg niet is. Weinig soeps dus voor mijn verslag. We vertrekken.

Een stoffenwinkel twee straten verder is ons volgende doel. De zaak ging recentelijk over van moeder op dochter. 'Maman Chantal' is nu de zaakvoerder. 'La vieille' troont fleurig rood in een zetel, middenin de winkel. Een bamboe stok rust op haar schoot. Je kunt zo raden dat zij nog stevig de touwtjes in handen houdt.

Chantal, mollig en heupwiegend, vertelt in een grappig Frans over haar stoffen. Ze orakelt over hun origine, de verschillende patronen en de betekenis ervan. Haar armbanden rinkelen ritmisch. Wij worden meegezogen in een vrolijke spraakwaterval, die even kleurrijk is als de honderden couponnetjes die aan de houten wanden hangen. Moeder knikt nu en dan ter bevestiging van het verhaal. Echter waar het hun zaakvoering betreft blijven ze op de vlakte. Het begrip crisis zorgt ook hier voor spanning.

Met een "à la prochaine", laten we de bel tingelen en trekken de deur achter ons dicht.

Onderweg naar het laatste contact, wil tonton Gérard even een tussenstop maken in een café. Voor een dringend toiletbezoek. Het interieur is ronduit groezelig. Van het damestoilet, als dat er is tenminste, maak ik liever geen gebruik. Ik houd mijn plas op.

De barman is een vriendelijke Noord-Afrikaan. Hij grapt wat over tonton, hun goede 'facteur'. De gesprekken van de weinige cafégangsters zijn stilgevallen. Ze staren me aan. Een zwarte man staat recht en stelt zich plechtig aan mij voor als Pierre. Mijn adem stukt even. God, wat een knappe vent. Slank en rijzig, een fijn gesneden neus, wat grijzend aan de slapen. De charme van de intellectuele Afrikaan met de lenigheid van een zwarte panter. De jongen die aan het tafeltje blijft zitten, benoemt hij als zijn zoon van twintig.

Ik leg kort uit waarvoor ik op bezoek ben in Matongé. Gérard groet Pierre nu ook en fluistert iets onverstaanbaar. Later zal ik begrijpen dat ze een code afspraken.

'Maman Blandine' heeft een delicatessenwinkel in een autovrije straat. Gérard legt uit dat hier vroeger criminele bendes de buurt onveilig maakten. Tot beslist werd deze straat af te sluiten voor het doorgaande verkeer. De bendes verplaatsten hun activiteiten. Nu is het er rustig.

Blandine is een madame met klasse. Ze beweegt zich gracieus tussen de uitgestalde lokale producten. Ik begrijp dat ze actief is in de buurt als organisator van kinderfeestjes en bijeenkomsten voor de vrouwelijke ondernemers. Een sterke vrouw. Ze legt me het systeem van de tontines uit. Dat zijn kortstondige leningen die vriendinnen en kennissen aan elkaar geven in een beurtrol. Ze benadrukt dat solidariteit en eerlijkheid aan de basis ligt van dit typisch Afrikaanse gebruik.

Ze getaxeed me en ik wordt goed bevonden. Blandine vertelt haar levensverhaal.

Als kind van acht verliet ze Congo. Haar vader die hoog opgeleid was, kreeg een betrekking aangeboden in Brussel. Blandine studeerde economie aan de VUB. Al die tijd bleef haar moeder in Kinshasa wonen. Spijtig genoeg vond Blandine nooit een job in haar branche. Ze werkte vele jaren als secretaresse. Nooit kon ze haar diploma te gelde maken. Ze geraakte gefrustreerd omdat ze telkens opnieuw stootte op een muur van racisme. Ze besloot zelfstandige te worden. In de Matongé-wijk vond ze haar nieuwe stek. Ze importeert groenten en fruit uit haar geboortestreek. Dankzij haar moeder die nog steeds een volkstuintje heeft in de buurt van Kinshasa, kan ze goedkoop maniok laten overvliegen.

Blandine is nu een gelukkige vrouw. Haar schaterlach klatert tussen de muren van de shop. De klanten komen en gaan. Tussendoor troont ze mij mee naar haar stockruimte, waar ze de maniok opslaat. Liefdevol schikt ze de geknoopte bundeltjes naast elkaar.

Plots komt Pierre de winkel binnen gewandeld. Dit kan geen toeval zijn. Hij werd beslist getipt door tonton Gérard, die ik terloops een sms zag sturen.

Voor we vertrekken, vult Blandine een zakje met exotische snoepjes. Ze duwt dit geschenkje met een knipoog in mijn handen.

"Et maintenant, allons boire un petit café", lacht tonton. We hebben Pierre op sleeptouw. Het is duidelijk dat de twee mannen dit afgesproken hebben.

Ze nemen me mee naar het meest westerse café in de wijk. Het is er lekker warm. Een TV flitst schreeuwerige videoclippen de gelagzaal in. Ik ben echt wel toe aan een kopje koffie. Tonton en Pierre bestellen een pint. En snel na de eerste volgt een tweede. Ik betaal met plezier.

Tonton neemt zijn rol van gids au sérieux. Hij legt uit dat de naam Matongé dateert uit de jaren zeventig. Het betekent struikje, klein bosje in een dialect uit Kinshasa. Ook in de Congolese hoofdstad vind je een levendige Matongéwijk.

Vandaag staat het Afrikaans karakter van de buurt onder druk. Zoveel Afrikanen wonen er eigenlijk niet, het is vooral een ontmoetingsbuurt. Bovendien rukt het naburige Europees parlement, samen met haar vele instellingen onbarmhartig op. Steeds meer Indiërs en Paki's nemen de handel over. Matongé, Porte de Namur of port de l'amour zoals ze het hier zeggen, quartier Africain, hoe lang nog?

Met een blik vol nostalgie vertelt Pierre over zijn heimwee naar Congo. Hij was professor talen in Kinshasa. Ik ben bereid hem te geloven want zijn Frans is uitstekend. Als politiek vluchteling kwam hij in België terecht.

"Il n'y a pas de boulot pour nous ici, madame. Mon fils lui aussi est au chômage, malgré son diplôme".

Er ontspint zich een interessante discussie omtrent de politieke situatie in Congo. Ik vraag mijn twee zwarte metgezellen of ze ooit nog naar hun land willen terugkeren.

Met grote overtuiging bevestigen ze mij beiden dat ze meteen vertrekken van zodra de situatie zich stabiliseert. De roep van hun vaderland en het verschil tussen onze beide culturen, staat als een glazen wand tussen ons in.

Mijn charmante gastheren vergezellen me plichtsgetrouw naar de Porte de Namur. Het sneeuwt nog steeds. Ik zie hen herhaaldelijk rillen. Hun kin drukken ze diep in de kraag van hun jas.

Met een gemeente, warme handdruk nemen we afscheid.

“Au revoir et merci, maman”.

Mieke Vandromme

4 december 2010